

„A pesti magyarságra kár szót vesztegetni“

Beszélgetés Szinnyei József egyetemi professzorral

Az utóbbi esztendőkből igen sok panasz hallatszik minden oldalról, amely a nyelv káros megromlásával van kapcsolatban. Igen sok a panasz különösen a hivatalos magyar nyelv ellen, melyen a rendeleteket, gyakran törvényeket alkotják olyan nyakatekert magyarsággal, hogy ember legyen, aki megérti azt. A Tudományos Akadémia már esztendővel ezelőtt megindította a küzdelmet a magyar nyelv tisztasága, megtisztítása érdekében, ennek a küzdelemnek azonban — sajnos — ezen a „hivatalos“ nyelven igen kevés eredménye látszik. Továbbra is az a szörnyű nyelv uralkodik ezen a téren, amely nemcsak érthetlenné teszi a rendeleteket, de csunyaságával először visszatartó, másodsor pedig szinte helyrehozhatatlan károkat okoz a magyar nyelvnek.

— Ha a magyar nyelvről akarunk beszélni, — mondotta Szinnyei József egyetemi professzor, az Akadémia főkönyvtárosa, aki mellett, hogy mint törvényhozó is működik a felsőházban, elsősorban nyelvészeti kérdésekkel foglalkozik — egészen a nyelvújításig kell visszamennünk. Mert közvetlenül a nyelvújítás után kezdődött meg a nyelv tisztasága érdekében megindított küzdelem.

Eltűnt szavak

— Méltóságos uram hibásnak itéli a Kanczi-féle nyelvújítást?

— Szó sincs róla — mondotta Szinnyei professzor. — A nyelvújítás nélkül

nem volna olyan Vörösmarty, Petőfink, Aranyunk, sem olyan szépprózánk, amilyen van és ügyefogyott volna a tudományos nyelvünk is. Hozott azonban a nyelvújítás olyan szavakat is, amelyeket ki kellett irtani, mert a szavak jórésze nem bizonyult életképesnek és azonkívül helytelenül alkotott volt. Csakugy példaképpen sorolok fel egy-néhányat ezek közül, amikor megemlítem a *delnő, dolgozda, dülény, egészleti hánylat, ferdény, nedély, vigarda, gunyor, itész, ébrény, indóház, emlény, hajtalék, nyakorján, ujdondász, ódondász* és egyéb szavakat. Ezek voltak, nincsenek. És jó hogy nincsenek. A fattyuhajtásokat és idegen csemetéket ki kellett és ma is ki kell irtani!

— Szóval méltóságos uram szerint ma is szükség volna Szarvas Gábor Nyelvőrnek szigorúságára, mely ugyancsak rápírtott azokra, akik a nyelvet hibásan használták?

— Hát bizony nem lenne rossz. A Nyelvőrtől úgy félték, hogy a beszélők vigyázni kezdtek nyelvükre s az írók is jobban kezdtek ügyelni a tollukra. Kár, hogy nem támadt a mai korban is egy Szarvas Gábor, mert sok irtani és javítani való maradt, sőt a régiekhez sok új is járult.

— Talán arra kérném professzor urat, hogy az okokra mutasson rá, melyek a nyelvnek ezt a romlását előidézik.

A német hatás

— Hát mindenekelőtt itt vannak a tanult osztályok, amelyekbe nagyszámmal kerültek olyanok, akik szüleiktől nem tősgyökeres, hanem németességekkel kevert magyarságot tanultak. Már most ezt később olvasmányaik is táplálták, mert az olvasmányok igen nagy részének nyelve egy hajszálynyival sem volt jobb az övéknél. És hiába, amit az ember előtt mindennap ismételnék, arra rájár a szája, ha még oly ép is a nyelvérzéke. Hát még ha nem ép!

— Méltóságos uram szavaiból arra kell következtetnem, hogy nyelvünknek legfőbb baja az idegen hatás befogadására való nagy készségünk!

— Igen. De ezalatt nem a szavak meghonosítását értem, mert erre a „behozatalra“ minden nyelvnek szüksége van s ez nálunk nem is volt nagyobb a kelleténél! Én azt a szellemi tunyaságot fájjalom, hogy sokszor nem a magunk nyelvén gondolkozunk, amely rendkívül gazdag és a legnagyobb finomságok kifejezésére is alkalmas, hanem idegen nyelvből — legeslegtöbbször németből — fordítunk és idegent utánzunk!

— Nem ott van a baj, méltóságos uram, hogy bizonyos fogalmakra nincs megfelelő magyar szavunk?

Az autó magyarul

— Szó sincs róla! — kiáltotta Szinnyei professzor. — Igazgyöngyök és gyémántok hevernek kincsházunkban, mégis üveggyöngyöket, hamisgyémántokat veszünk át a szomszédtól!

— Ha megengedi professzor ur, azonnal szolgálak is egy szóval, melyre nincs magyar szó: *automobil*!

— Ezt csak hiszi ön, hogy nincs rá magyar szó! A tősgyökeres magyar nép agyából számos talpraesett elnevezés pattant ki s az automobilnak is igen kifejező névet adott: *robogó!*

— Meghajlok. Tényleg kifejező szó. De például hogyan fejezhetnők ki magyarul a — megromtenezést.

— Kitűnően! *Megsugarazás!* Csupa népi szó. Egyébként ilyenek az íróktól is feltehetően.

— E két kitűnő szó után arra kell kérem professzor urat, mondjon még néhányat. Kitűnő szavak és sose hallottuk egyiket sem.

— Itt van például az órainga. Elne-

vezték — *sétálónak*. Az ébresztőórát *serkentőnek*, a gyújtót *vellantónak*.

— Kitűnő! S ez mind népi eredetű, egyiket sem író alkotta?

— Bizony, sajnos, egyiket sem.

— De hát mi lehet ennek az oka?

A magyar írók gyenge nyelvérzéke

— Sajnos, a magyar írók között igen sokan vannak azok, akiknek gyenge a nyelvérzéke. Azonkívül a magyaros észjárás híjával valók, a jó magyarság iránt érzéktelenek s inkább nagykényelmesen átvesszik, amit készen kapnak, sokszor voltaképpen németül írnak magyar szavakat!

— S ez a nagy német hatás újabb keletű?

— Sajnos, nem. Már a nyelvújítóknál nyoma van. Hogy csak egy-két példát említek, a németnek van egy jó csomó -ling végű szava. Ezeknek másait természetesen magyarban is egyenruhába bujtatták. Így született meg a *bérenc, fegyenc, ifjanc, kedvenc, kegyenc, különcc, lelenc, tanonc, tolonc, udvaronc*, meg a többi. A *fivér, nővér* szóból meg ma is ki lehet érezni a *Bruder, Schwester* szavakat. Már pedig az ilyen nyelv-gazdagításban kevés a köszönet, mert szegényítéssel jár. A sok városi magyarnak már nincs is öccse, bátyja, huga, néneje, csak fivére, nővére van!

— És a mai magyartalanságok?

— Főképpen ott találhatók meg, ahol a szóösszetételeknek csak utótagját fordították magyarra, az előtagot pedig meghagyták német alakjukban. Itt van a *kulturrember, kulturnép, kulturfölény, kulturállam* és ez az egész *kultureszáll!* Itt van az *agrárállam, agrárország, textilárú, textiltiac* és a néhány éves *strandfürdő!* Az így beszézők felfogása szerint nyilván különbséget kell tenni a strand és a part között, a strand az előkelőké, míg az alsóbbrendűeknek csak egészen közönséges partjuk van!

— Szabad még egy kényesebb kérdést?

— Tessék!

A pesti nyelv

— Mi van az úgynevezett „pesti“ magyarsággal?

— Nohát arra aztán nem is érdemes szót vesztegetni! Annak forrásai a *Kabarek*, szállítócsatornái a *kávéházak*, a *zsurok*, meg a többi társasösszejövetellek! Ezeken a csatornákon át a kores nyelv utat talált magának az irodalomba is, mert akadtak írók, akik józan számítással inkább a közönség szájaize szerint írnak, semmint hogy balga idealizmussal nemesíteni akarnák a közönség izlését!

— Szóval a magyar nyelv betegségei nem mind idegen földről behurcolt bajok, támadt idehaza is elég?

— Ó, igen! Főképpen a nyelvtani hibák! Például magatartásom, magaviseletem, nevenapom!

— És jó szó? Ilyen az utóbbi időben egy sem akadt?

— Dehogyan nem! Igen jó nyelvérzékre vall a *vagyonmentővadász* elnevezés, mely fényes példája annak, hogy akár mily *képtelenséget is ki lehet helyesen fejezni!*

Az izléstelen népieskedés

— Méltóságos uram eszerint bizonyára helyesli azt a népies modort, ami újabban az irodalomban jelentkezik!

— Ellenkezőleg! Bosszant! A tulságig vitt, izléstelen népieskedés bosszantó! A felkapott népi szavak derűre-borura való használata egyenesen visszatetsző. Amint visszatetsző egy csomó elkoptatott, utszélivé süllvedt szó is.

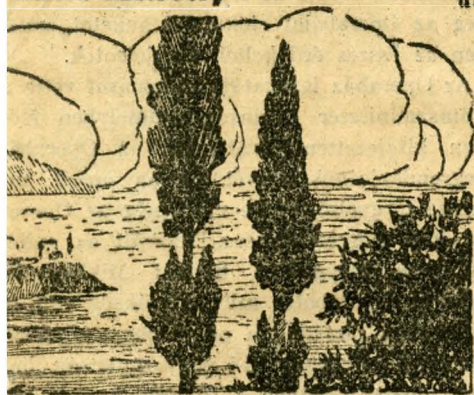
— Tehát a helyzet, méltóságos uram?

— A helyzet az, hogy a magyar nyelv a miénk, magyaroké, féltett, ősi nemzeti örökségünk, a magyar lélek megnyilatkozása. Nem nézhetjük tehát közömbösen, hogyan rontják, éktelenítik. Éppen ezért a nyelvbéli gyomnak, dudvának, fattyuhajtásoknak és idegen csemetéknek irtása elsőrendű feladatunk. Azon kell lennünk, hogy az a nyelv, melyet az új nemzedéknek átadunk, ne akár mily *szedett-vedett nyelv*, hanem tőről metszett magyarság legyen. A beszédben, az irodalomban és a — hivatalokban is.

VÁNDOR KÁLMÁN.

ORSZÁGBAN

kedvezmény

gyönyörű környéke

CASTELLAMARE, POMPEI, AMALFI, RAVELLO

és tartózkodási hely!

— Operaszezon

és uti kedvezmény

EXCELSIOR

a tengerparton

PARKER

gyönyörű kilátás

SANTA LUCIA

elsőrendű, a tengerparton

VESUVE

elsőrendű, a tengerparton

E — VITTORIA

Castellamareba, Sorrentoba.

IALE DEL TURISMO - NAPOLI

lera

HERA — OSPEDALETTI

szomszédos üdülés — Sport — Szórakozás

NYA

ette, fronte ol quarante, baccara)

hangversenyek, társadalmi és

n Remo és minden menetjegyiroda.

pest, IV., Váci-utca 4

menetjegyiroda.